

ERKINLIK VA MAS'ULIYAT FALSAFASI

Toraboyeva Roziyaxon

@roziyatoraboyeva1@icloud.com

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Jismoniy madaniyat va sport yo'nalishi, JM 25/2 guruh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17960410>

Annotatsiya

Maqolada erkinlik va mas'uliyat tushunchalari falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Erkinlik insonning ongli ravishda tanlov qilish qobiliyati sifatida, mas'uliyat esa tanlov natijalarini qabul qilish majburiyati sifatida yoritiladi. Ularning o'zaro bog'liqligi va jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Erkinlik, mas'uliyat, falsafa, jamiyat, shaxs.

Аннотация

В статье анализируются философские понятия свободы и ответственности. Свобода рассматривается как способность человека сознательно делать выбор, а ответственность – как обязанность принимать последствия этого выбора. Раскрывается их взаимосвязь и значение в развитии общества.

Ключевые слова: Свобода, ответственность, философия, общество, личность.

Annotation

The article analyzes the philosophical concepts of freedom and responsibility. Freedom is viewed as the ability of a person to make a conscious choice, while responsibility is considered as the obligation to accept the consequences of that choice. Their interrelation and importance in the development of society are highlighted.

Keywords: Freedom, responsibility, philosophy, society, personality.

Kirish

Insoniyat tarixida eng ko'p muhokama qilingan falsafiy tushunchalardan biri bu – erkinlikdir. Erkinlik – insonning o'z xatti-harakatlarini ongli ravishda tanlash va amalga oshirish qobiliyatidir. Biroq erkinlik masalasi har doim mas'uliyat tushunchasi bilan chambarchas bog'liqdir. Chunki erkin tanlov qilgan har bir inson o'z qarorining oqibatlarini uchun javobgar bo'lishi kerak.

Asosiy qism

Falsafa tarixida erkinlik va mas'uliyat masalasi turlicha talqin qilingan:

Qadimgi yunon faylasuflari erkinlikni insonning o'z aqliga muvofiq yashashida ko'rganlar. Aristotelga ko'ra, haqiqiy erkinlik – fazilatli hayot kechirishdir.

Xristian falsafasida erkinlik Xudoning marhamati sifatida talqin qilingan, lekin odam o'z amallari uchun Alloh oldida javobgar hisoblangan.

Yangi davr faylasuflari – Dekart, Kant, Hegel – erkinlikni ongli tanlov va axloqiy javobgarlik bilan bog'laganlar.

Ekzistensialistlar – Sartre va Kamyu – esa erkinlikni inson mavjudligining asosiy sharti deb bilishgan. Sartre ta'kidlaganidek: "Inson erkinlikka mahkumdir".

Erkinlik va mas'uliyat bir-birini to'ldiradi.

Mas'uliyatsiz erkinlik — bu o'z boshimchalik, erkinliksiz mas'uliyat esa — majburlikdir.

Forobiy "Fozil shahar ahli" asarida yozadi: "Baxt-saodat aql, adolat va burchni anglash orqali erishiladi."

Demak, inson o'z erkinligini to'g'ri anglab, mas'uliyatli tarzda foydalanar ekan, u jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shadi. Ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda erkinlik va mas'uliyatning ahamiyati. Zamonaviy demokratik jamiyatda erkinlik va mas'uliyat nafaqat shaxsiy, balki iqtisodiy-ijtimoiy sohada ham muhim ahamiyatga ega.

Tadbirkorlik erkinligi, so'z erkinligi yoki tanlov erkinligi mavjud bo'lgan jamiyatda mas'uliyatli yondashuv bo'lmasa, ijtimoiy muvozanat buziladi.

Shu sababli, davlat, jamiyat va shaxs o'rtasidagi o'zaro ishonch — bu erkinlik va mas'uliyat uyg'unligiga asoslanadi.

Bu uyg'unlik iqtisodiy barqarorlik, madaniy yuksalish va ma'naviy rivojlanishning poydevoridir. Jamiyatda erkinlik cheksiz emas. Insonning erkinligi boshqa odamlarning huquqlari va manfaatlari bilan chegaralanadi. Shu sababli mas'uliyat tushunchasi dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mas'uliyatsiz erkinlik esa tartibsizlik va adolatsizlikka olib kelishi mumkin.

Bugungi demokratik jamiyatlarda inson erkinligi keng kafolatlangan, biroq shu bilan birga, fuqarolardan qonunlarga rioya qilish, ijtimoiy tartibni saqlash va boshqalarning huquqlarini hurmat qilish talab etiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, erkinlik va mas'uliyat falsafasi inson hayotida muhim o'rin tutadi. Erkinliksiz inson komillikka erisha olmaydi, mas'uliyatsiz esa erkinlik o'z qadrini yo'qotadi. Haqiqiy erkinlik – bu ongli tanlov va uning oqibatlarini qabul qilishga tayyorlikdir. Jamiyatda adolat, tartib va taraqqiyot aynan erkinlik va mas'uliyat muvozanati orqali ta'minlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Georg Vilgelm Fridrix Hegel. Huquq falsafasi. – Moskva: Mysl, 1990.
3. Jan-Pol Sartr. Ekzistensializm — bu gumanizm. – Parij: Gallimard, 1946.

4. Abu Nasr Forobiy. Fozil shahar ahli haqida risola. – Toshkent: Fan, 1993.
5. Erich Fromm. Inson qalbining inqirozi (Escape from Freedom). – Nyu-York: Farrar & Rinehart, 1941.
7. Immanuil Kant. Amaliy aql tanqidi. – Moskva: Nauka, 1994.
8. Abdullaev A., Komilov N. Falsafa: darslik. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2019.
9. Muminov A. Inson falsafasi. – Toshkent: Fan, 2016.
10. Aristotel. Nikomax axloqi. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2013.

